

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Istorie
Semestrul II

Diplomația modernă. Congrese și conferințe internaționale

Europa modernă. Curs și Seminar special

Titular(i) curs... Titular(i) seminar...

Prof. univ. dr. Claudiu-Lucian Topor

Specializarea

Istorie

An de studiu III, semestrul II

Nr. de ore de curs (28), nr. de ore de seminar (28)

Obiectivele cursului

Cursul își propune să prezinte un tablou veridic al societății moderne filtrând informația despre organizarea, durata, complexitatea și însemnătatea reuniunilor diplomatice care au fundamentat establishmentul internațional, fie ele congrese, fie conferințe internaționale. Obiectivele vor urmări: înțelegerea sensului istoric al noțiunii de congres și conferință internațională; identificarea unei tipologii a conferințelor internaționale; înțelegerea particularităților organizatorice; stabilirea agendei de lucru (problematika organizării păcii și a cooperării internaționale); inițiativele delegaților, principii și strategii urmărite, prezentarea „marilor actori”, fragmente din biografia personajelor impunătoare, dar și un expozeu privitor la dezvoltarea unor orașe simbol, capitale ale Europei, care au găzduit reuniuni ale diplomației.

Metode de predare

Prelegerea / Conversația euristică

Mod de evaluare

Examen scris / Probă orală

Tematica de curs:

I Introducere la problematica generală.

I.1. Congrese și conferințe în lumea modernă

II Organizarea reuniunilor diplomației

- II.1 Context istoric. Posteritate istoriografică
- II.2 Orașe reședință de congres
- II.3 Agenda tratativilor
- II.4 Personalitățile congreselor și ale conferințelor

III Geopolitica Europei moderne.

- III. 1 Pacea din Westfalia (1648)
- III. 2 Pacea de la Utrecht (1718)
- III. 3 Congresul de la Viena (1815)
- III. 4 Europa sistemului de congrese. Aachen, Troppau, Leibach și Verona
- III. 5 Congresul de la Paris (1856)
- III. 6 Congresul de la Berlin (1878)

IV Diplomația de conferință

- IV. 1 Conferințe ale ambasadurilor
- IV. 2 Conferințe de pace la final de război
- IV. 3 Conferințe ale dezarmării
- IV. 4 Conferințe coloniale

Tematica seminarului

Comentariul unui document istoric.

Texte reprezentative din istoria congreselor și conferințelor

Protocoalele Congresului de la Paris (1856)

Protocoalele Congresului de la Berlin (1878)

Protocoalele Conferinței de la Londra (17 ianuarie -14 martie 1871)

Bibliografie (BCU-Iași)

W.N. Medlicott, *The Congress of Berlin and after. A diplomatic History of the Near-Eastern Settlement*, London, 1938.

M. S. Anderson, *The Eastern Question. 1774-1923. A Study in international Relations*, Macmillan, London-Toronto, St. Martin's Press, 1966.

Gh. I. Brătianu, *Formules d'organisation de la paix dans l'histoire universelle*, Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 1987.

Guy Hermet, *Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa*, Iași, Editura Institutului European, 1997.

E. J. Hobsbawn, *Națiuni și naționalism din 1870 până în prezent. Program, mit, realitate*, traducere de Diana Stanciu, Chișinău, Editura Arc, 1997.

Michael Howard, *Războiul în istoria Europei*, Timișoara, Editura Sedona, 1997.

Cipriano Giachetti, *Congresul de la Viena*, Timișoara, Editura Helicon, 1999.

Eric R. Wolff, *Europa și populațiile fără istorie*, Traducere de Radu Săndulescu, Editura Arc, Chișinău, 2001.

Daniela Bușă, *Modificări politico-teritoriale în sud-estul Europei între Congresul de la Berlin și Primul Război Mondial (1878-1914)*, București, Paideia, 2003.

Pierre Renouvin, *Primul război mondial*, Traducere și note de Lucia Popa, București, Editura Corint, 2001.

Gh. Cliveti, *Concertul european. Un experiment în relațiile internaționale din secolul XIX*, Editura Enciclopedică, București, 2006.

Robert Aldrich, *Epoca Imperiilor*, București, Editura All, 2008.

Colin S Gray, *Războiul, pacea și relațiile internaționale. O introducere în istoria strategică*, traducere de Ramona Lupu, Colegiul Polirom, Iasi, 2010.

Margaret Mac Millan, *Războiul care a pus capăt păcii. Drumul spre 1914. Cum a renunțat Europa la pace și a ales Primul Război Mondial*, Traducere de Smaranda Câmpeanu, Editura Trei 2015.

John Sweetman, *Războiul Crimeii 1854-1856*, traducere din limba engleză de Mihai Drumur, București, Corint Books, 2015.

Robert B. Edgerton, *Pe front în Războiul Crimeii*, traducere de Mihai-Dan Pavelescu, Meeor Publishing, 2017.

Nicholas Best, *Cea mai mare zi din istorie. Cum a luat sfârșit, cu adevărat, Marele Război*, traducere din limba engleză de Mihai Manea, București, Meteor Press, 2018.

Margaret MacMillan, *Făuritorii păcii. Șase luni care au schimbat lumea*, traducere din engleză de Smaranda Câmpeanu, Editura Trei, 2018.

Mark Mazower, *Balcanii. De la sfârșitul Bizanțului până astăzi*, traducere din engleză de Tudor Călin Zarojanu, București, Humanitas, 2019.

Simon Jenkins, *Scurtă istorie a Europei. De la Pericle la Putin*; București, Litera, 2019.

Mary Mc Auliffe, *La Belle Epoque. Amurgul unei lumi*, traducere de Alina Popescu, București, Corint Books, 2020.

Orlando Figes, *Crimeea. Ultima cruciadă*, traducere de Irina Vainovski-Mihai, Iași, Polirom, 2019.

Misha Glenny, *Balcanii. Naționalism, război și Marile Puteri*, traducere de Livia Szász, București, Editura Trei, 2020.

Paul Strathern, *Mărire și decădere. O istorie a lumii în zece imperii*, traducere din engleză și note de Andrei Covaciu, București, Editura Trei, 2020.

Mary Mc Auliffe, *Paris. Napoleon al III-lea, baronul Haussman și crearea unui oraș al visurilor*, traducere din limba engleză de Alina Ihora, București, Corint, 2022.

Mihai Manea, *Pacea în istorie, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2023.*

Bibliografie (format pdf)

Geoffrey Wawro, *Warfare and society in Europe 1792-1914*, Routledge, London and New York, 2000.

Eric Goldstein, *War and peace treaties 1816-1991*, , Routledge, London and New York, 1992.

Evan Luard, *The Balance of Power. The System of International Relations 1648-1815*, MacMillan, London, 1992.

H.M. Scott, *The Birth of a Great Power System 1740-1815*, Pearson Longman, 2006.

A.J. P. Taylor, *The Struggle for Mastery in Europe, 1848-1918*, Oxford University Press, Londra, 1954.

Kalevi J. Hosti, *Peace and war: armed conflicts and international order 1648-1989*, Cambridge University Press, 1991.

*** *Documente auxiliare dezbaterii de seminar*

**Diplomația modernă. O istorie a congreselor și conferințelor internaționale
Protocoloalele Conferinței de la Londra pentru revizuirea Tratatului de la Paris din 30 martie
1856.
(17 ianuarie -14 martie 1871)**

Protocolul nr. 1 (Ședința din 17 ianuarie 1871)

∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴

„ La invitația domnului președinte, domnul plenipotențiar al Rusiei a luat cuvântul. El a cerut permisiunea Conferinței să dea citire unui rezumat pe care dorea să îl includă în protocol: Domnul plenipotențiar al Rusiei rezumă circumstanțele și faptele care de la semnarea tratatului încheiat la Paris, la 18-30 martie 1856, au determinat puterile semnatare să-și dea acordul asupra diferitelor modificări care au contribuit la alterarea, în parte, a literei prevederilor inițiale. El amintește în special de precedentul creat de Conferințele ținute în perioade diferite la Paris și invocă deciziile adoptate de comun acord în vederea modificării regimului Principatelor Moldova și Valahia, - schimbări care au primit sancțiunea Sublimei Porți ca și asentimentul altor părți contractante. El constată că aceste devieri de la tratat nu au exercitat nici un fel de influență asupra voinței ferme a împăratului de a menține intacte principiile generale ale tratatului din 1856, care au stabilit poziția Turciei în concertul european . După ce a expus în această privință viziunea augustului său suveran, plenipotențiarul Rusiei semnaleză cât de îndepărtată este situația actuală din Europa de cea care a existat în epoca Congresului de la Paris. Astăzi, luând act în mod responsabil de schimbările produse treptat prin trecerea timpului, plenipotențiarul Rusiei crede că se poate concluziona că ar fi o politică precaută și înțeleaptă să se supună prevederile din 1856 relative la navigația în Marea Neagră unei revizuirii la care să prevaleze un sentiment unanim de echitate și concordie. De altfel, aceste prevederi, sugerate într-o altă epocă sub influența unor conjuncturi diferite față de situația prezentă, nu se mai află în acord cu raporturile de bună vecinătate ce există acum între cele două puteri riverane. În plus, plenipotențiarul Rusiei, în conformitate cu instrucțiunile de care dispune, declară că augustul său suveran acordă o justă importanță acestei revizuirii din dublul interes al securității și demnității imperiului său. Achitându-se în această privință de ordinele Curții, el își exprimă speranța că noile aranjamente rezultate din această revizuire vor contribui la consolidarea păcii,

care face obiectul solicitării comune a tuturor marilor Puteri, ai căror reprezentanți se găsesc reuniți în conferință la Londra”

*** Chestiunea în dezbatere: *Revizuirea Tratatului de la Paris (1856)*:: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::

Protocolul nr. 2. (Ședința di 24 ianuarie 1871)

.....

Discursul plenipotențiarului Rusiei

„ Expunerea pe care am avut onoarea să o plasez sub ochii Conferinței la prima sa reuniune a constatat: că stipulațiile relative la navigația în Marea Neagră au fost, în 1856, sugerate sub influența unei conjuncturi total diferite de starea actuală a lucrurilor. Puține cuvinte sunt necesare pentru a stabili diferența între cele două epoci cărora eu le-am fost martor. În luna februarie 1856, am fost chemat la Congresul de la Paris. Au trecut de atunci 15 ani. Era pe vremea imperiului. Conte Walewski a prezidat lucrările Congresului. Acest ministru nu mai este astăzi. Puterile care de care dispunea sunt îngropate.

Permiteți, domnilor, să rezum situația, care era în epoca în care noi în definitiv am debutat, contele Orlov și cu mine, la Congresul de la Paris. Rusia se afla în război cu Franța; ea se mai afla în război cu Anglia; se mai afla în război cu Italia; se mai afla în război cu Turcia. Astăzi eu sunt invitat să iau parte la deliberările unei Conferințe unde se găsesc reuniți reprezentanții puterilor cu care Rusia întreține relații pașnice și de bună prietenie.

Voi trece la examinarea stipulațiilor relative la navigația în Marea Neagră. Permiteți-mi să explic cu sinceritate imperfecțiunile actelor pe care vreau să le aduc în atenția dumneavoastră. Voi începe prin a da citire articolului 11. El a fost redactat în acești termeni:

<< Marea Neagră este neutralizată: deschise marinei comerciale a tuturor națiunilor, apele sale și porturile sale formal și pentru totdeauna , sunt închise pavilioanelor de război, fie ale puterilor riverane fie ale oricăror altor puteri, etc. >> Aici îmi permit să situez o primă observație: articolul 11 este destinat să restabilească, în aparență, o paritate între pavilioanele de război ale puterilor riverane și cele ale altor puteri. Afirmarea este inexactă. Paritatea nu există de fapt. Pavilioanele de război ale puterilor non-riverane nu au fost niciodată admise în Marea Neagră pe timp de pace. Rațiunea este foarte simplă. Intrarea în Dardanele și Bosfor este oprită pavilioanelor de război ale tuturor puterilor străine. Închiderea Strâmtoarelor menținută și confirmată prin articolul 10, nu are absolut nimic comun cu interdicția stabilită la articolul 11. Această interdicție surprinde exclusiv pavilionul celor două puteri riverane. Să examinăm efectul și influența acestei interdicții. Ea lipsește Rusia ca și Turcia de prerogativa pe care o posedă, de a desfășura liber pavilionul lor militar în Marea Neagră. Așadar , teritoriile cu care se învecinează această mare fac parte integrantă din proprietatea celor două puteri riverane. Libertatea de navigație este inerentă dreptului suveran al unuia și al altuia dintre cele două state. A le interzice să navigheze, înseamnă a încălca independența lor. Să remarcăm, în același timp, că articolul 11 imprimă acestei interdicții un caracter care depășește limitele posibilului. El spune: << Apele și porturile (ale Mării Negre) sunt pentru totdeauna interzise pavilioanelor de război ale puterilor riverane.>> Ar fi bine să spunem că termenul << pentru totdeauna >> nu a

fost fericit ales. În ordinea lucrurilor omenești , nu stă în puterea vreunei persoane să suprimă sau să se lepede de acțiunea timpului. Autoritatea a cărei amintire este legată de actele Congresului de la Paris, rezistă ea oare erodării timpului. Această reflecție mă îndeamnă spre o concluzie pe care nu ezit să o enunț cu deplină sinceritate. Mi se pare că a venit momentul în care o politică chibzuită trebuie să ne îndeamnă să înlocuim prin noi combinații cele ce nu mai sunt în acord cu actualitatea lucrurilor. În fapt, o situație denaturată de la început întreține astăzi în suita sa consecințe care se vor încheia mai devreme sau mai târziu prin a produce germenii discordiei și necazurilor. Principiul neutralității, proclamat în 1856, se face responsabil ,așa cum am mai spus, de aducerea unor grave atingeri independenței dreptului de suveranitate al puterilor riverane. A fost o în cercare sterilă de a introduce în legea internațională o inovație care nu avea în sine nici o șansă de durată. Departate de a consolida raporturile în Levant, stipulațiile de la 1856, relative la navigația în Marea Neagră, tind să perpetueze un motiv de iritare destinat a leza profund sentimentul național al Rusiei. O spun fără să acuz. Eu constat, simplu și loial, că acesta este adevărul.

În interesul bine înțeles al afirmării păcii, este necesar, după convingerea mea, să se identifice mijloacele care să pună capăt unei situații anormale, destinată doar pentru a prevesti dificultăți serioase, dacă nu va fi cu înțelepciune îndepărtată la timp. În acest scop, instrucțiunile mele îmi prescriu să rezerv domnului ambasador al Turciei inițiativa de a pregăti, de comun acord, dispozițiile pentru înlocuirea stipulațiilor din 1856, relative la neutralitatea Mării Negre, în scopul de a asigura liniștea în Orient și echilibrul european.

În scopul de a preciza limitele față care cred că trebuie să mă conformez, la ordinele Curții mele, în scopul realizării operei încredințate în grija mea, am onoarea de a supune revizuirii Conferinței conținutul articolelor (n. ns 11-14) tratatului din 18-30 martie 1856.

*** :: :: :: :: :: :: :: :: :: ::

(Recueil d'actes internationaux de L' Empire Ottoman, recueillis et publiés par Gabriel Effendi Noradounghian, Tome Troisième, Paris, 1902, pp. 303-304; 307-309).

***** Chestiunea în dezbatere: *Prezența Rusiei în Marea Neagră după războiul Crimeii*

Protocolul Conferinței dintre Marea Britanie, Austria, Franța, Prusia, Rusia, Sardinia și Turcia cu privire la medierea unei a treia Puteri în scopul prevenirii ostilităților datorate disputelor dintre Puterile străine, Paris, 14 aprilie, 1856.

Prezenți: Plenipotențiarii Austriei, Franței, Marii Britanii, Prusiei, Rusiei, Sardiniei și Turciei

(Extras)

Contele Clarendon, solicitând permisiunea de a aduce în fața Congresului o propunere, care i se pare necesar a fi receptată favorabil, declară că ororile războiului sunt încă mult prea prezente în mintea fiecăruia, spre a nu necesita identificarea oricărui mijloc menit a preveni revenirea lor și acceptă prevederea, ce a fost inclusă în art. VIII al tratatului de pace, prin care, în cazul unor divergențe între Poartă și una sau mai multe Puteri semnatare, să se recurgă la medierea unui stat prieten, înainte să se apeleze la forță. Primul plenipotențiar al Marii Britanii își închipuie că această fericită soluție poate dobândi o aplicare cu mult mai generală și astfel să devină un

obstacol în calea conflictelor, care izbucnesc frecvent numai pentru că nu este mereu posibil să se aducă explicații, să se ajungă la înțelegeri. El propune, în continuare, să se adopte o rezoluție destinată să ofere menținerii păcii acea șansă a durabilității în viitor, fără a prejudicia, în vreun fel, independența guvernelor. Conte Walewski se declară el însuși autorizat să susțină ideea exprimată de plenipotențiarul Marii Britanii. El dă asigurări că plenipotențiarul Franței sunt pe deplin dispuși să contribuie la includerea în Protocol a unei astfel de doleanțe, în deplin acord cu tendințele epocii noastre, dacă ea nu va opri libera acțiune a guvernelor. Conte Buol nu va ezita să se alăture opiniei plenipotențiarilor M. Britanii și Franței, dacă rezoluția Congresului va avea forma indicată de contele Walewski, dar el nu-și poate asuma, în numele Curții sale, un angajament absolut destinat să limiteze independența cabinetului austriac. Conte Clarendon a replicat că fiecare Putere este și va fi singurul judecător asupra necesităților derivând din onoarea și interesele sale; că nu este în nici un fel intenția sa să restrângă autoritatea guvernelor, ci doar să le ofere oportunitatea de a nu recurge la arme, atâta vreme cât diferențele pot fi reglate prin alte mijloace. Baronul Manteuffel dă asigurări că Regele, Augustul său suveran, împărtășește pe deplin ideea expusă de contele Clarendon; că el se consideră autorizat să i se asocieze și să-i confere maxima dezvoltare care îi este permisă. Conte Orlov, admițând înțelepciunea propunerii făcută Congresului, consideră că el trebuie să informeze Curtea referitor la ea, înainte să exprime opinia plenipotențiarilor Rusiei. Conte Cavour, înainte să își exprime opinia, dorește să cunoască dacă, în intenția autorului propunerii sau în dorința exprimată de Congres, intervențiile militare se vor extinde *de facto* împotriva guvernelor, și amintește, drept exemplu intervenția Austriei în Regatul Neapole în 1821. Lord Clarendon a replicat că dorința Congresului ar cunoaște o aplicare mult mai generală; el observă că, dacă bunele oficii ale unei alte Puteri ar determina guvernul Greciei să respecte legea neutralității, Franța și Anglia se vor abține, foarte probabil, în a ocupa Pireul cu trupele lor. El se referă și la eforturile făcute de Cabinetul Marii Britanii în 1823, în scopul de a preveni intervenția ce a avut loc în acel timp în Spania.

Chestiunea în discuție: *Soluționarea conflictelor internaționale la jumătatea secolului XIX-Principiul medierii*

Diplomația modernă. O istorie a congreselor și conferințelor internaționale

Protocoloalele Congresului de la Berlin

Ședința din 28 iunie 1878

.....

Comunicarea rostită de plenipotențiarul Austro-Ungariei, contele I. Andrassy:

„Toate guvernele sunt de acord să recunoască faptul că Austro-Ungaria, în calitatea sa de putere limitrofă, este interesată mai mult decât toate celelalte puteri în reglementarea stării de lucruri din Bosnia și Herțegovina. Belligeranții au ținut seama de acest punct de vedere, lăsând, prin articolul XIV din tratatul păcii preliminare, în seama unei înțelegeri cu Austro-Ungaria soluționarea definitivă a acestei chestiuni. Precizând obiecțiunile față de articolul indicat, care decurg din particularitatea intereselor austro-ungare, plenipotențiarul Majestății Sale Imperiale și Regale se cred obligați să menționeze că chestiunea Bosniei - Herțegovina, în ciuda faptului că interesează direct Austro-Ungaria, nu a încetat să fie o problemă eminentamente europeană. Nu ar

trebuie să se piardă din vedere faptul că mișcarea ce a condus la războiul din Orient își are originea sa în Bosnia-Herțegovina. Relele și pericolele care ar rezulta pentru Europa sunt cunoscute, iar Austro-Ungaria este în primul rând afectată. Numărul considerabil de trupe împrăștiate la frontiera noastră nu a fost suficient pentru a opri trecerea insurgenților și incursiunile reciproce. Forțele turcești concentrate în Bosnia au început necazurile și nu sunt în măsură, indiferent cât de numeroase ar fi, să pună capăt unei insurecții sau unei emigrații permanente. Mai mult de 200.000 de oameni și-au abandonat astfel căminul lor. Vreme de trei ani, guvernul imperial și regal și-a asumat sarcina întreținerii lor. Zece milioane de florini au fost deja afectați acestei cauze. Neîncrezători în soarta ce li se rezervă la întoarcere, emigranții refuză să revină în patrie. În acest fel, zi după zi, ni se impun noi și grele sacrificii, iar nimic nu poate prevesti un sfârșit apropiat. Populația noastră învecinată suportă pagubele incalculabile ale acestei imigrații neîntrerupte și de durată. Guvernul regal și imperial, în prezența acestei stări de lucruri, pe care nu a putut să o prevină, nu poate avea alt scop decât să-i pună capăt odată pentru totdeauna, printr-o soluție care să-i ofere garanții de stabilitate. Articolul 14 al tratatului preliminar de la San Stefano propune, pentru soluționare, introducerea unei autonomii, de felul celei comunicate plenipotențiarilor otomani în prima ședință a Conferinței de la Constantinopol. Guvernul Majestății Sale Împărat și Rege este pregătit să accepte orice soluție care lasă să se întrevadă pacificarea imediată și definitivă a provinciilor în discuție. Cu toate acestea, luând în considerare condițiile lor naționale, religioase și geografice, ce se arată încă mai complicate prin schimbările teritoriale rezultate din război, noi considerăm soluția indicată complet irealizabilă. Atât în principiu cât și în practică i se opun obstacole insurmontabile. Populația acestor țări se compune din musulmani, ortodocși și catolici, fanatici în antagonismele ce-i separă și care, pentru că nu trăiesc în circumscripții diferite, provoacă dezordine în aceleași districte, aceleași sate. Sublima Poartă va avea misiunea de a reuni toate aceste elemente opuse, în aceleași tipare ale unui regim autonom. Ea va trebui să procedeze la repatrierea refugiaților dispersați în Austria și în Muntenegru, să se îngrijească de întreținerea lor și, cu scopul de a face posibilă reluarea muncii tihnite, să le ofere grâne pentru însămânțarea ogoarelor și materiale pentru reconstrucția caselor. Ea va trebui să pună în aplicare reglementarea chestiunii agrare, principala sursă de zdruncinări periodice care îi agită pe acești țărani, problemă presărată de obstacole în mijlocul unei populații, sfâșiată de ura religioasă și dispute sociale, pe care doar o guvernare solidă și imparțială poate să o rezolve, într-o țară, unde întreaga proprietate funciară se află în mâinile musulmanilor, în timp ce creștinii, muncitori sau fermieri, formează majoritatea locuitorilor. În condițiile în care Sublima Poartă va fi chemată să facă sacrificii care depășesc mijloacele sale, articolul 14 mai prevede că ea nu va putea să recupereze arieratele și va trebui să renunțe pentru încă doi ani la veniturile curente ale acestor provincii. Vă asigurăm că nu ne propunem să facem vreun reproș Turciei, nici să punem la îndoială buna sa credință, ci doar să afirmăm că ea nu va fi pregătită să-și asume această sarcină. Îi va fi imposibil să o realizeze în circumstanțe normale. Ea este, de altfel, cu atât mai irealizabilă, în condițiile unui război abia încheiat, în prezența recrudescenței antagonismelor care se manifestă cu mai mare vivacitate chiar decât în momentul începerii dezordinii, din moment ce districtele locuite de musulmani se găsesc sau se vor găsi plasate sub dominația sârbească sau muntenegreană. Dobândirea autonomiei, în asemenea condiții, nu prea este întemeiată; departe de a produce pacificarea acestor țări, ea nu va fi decât un focar permanent de necazuri. Se deduce din expunerea succintă

de până acum că o reglementare durabilă a acestei chestiuni nu va fi atinsă pe baza articolului XIV. Toate încercările eșuate de a instala o organizare autonomă în aceste provincii vor da prilej unor noi agitații, iar noi nu vom fi astfel mai puțin expuși unor daune intolerabile, ce se vor produce ca urmare a zdruncinărilor din aceste provincii. Guvernul austro-ungar trebuie să se preocupe mai mult de cadrul (situația) geografic ce va rezulta pentru Bosnia – Herțegovina ca urmare a modificărilor teritoriale pe care le presupune o nouă delimitare a Serbiei și Muntenegrului. Apropierea frontierelor acestor două principate va aduce în paragină căile de comunicații cu restul Orientului, în condiții care prejudiciază interesele comerciale ale Monarhiei. Pentru aceste motive, plenipotențiarul Majestății Sale Imperiale și Regale apostolice se cred în putere să atragă serios atenția Congresului asupra pericolelor, pe care le implică orice soluție privată de garanții de durată. Interesată în prima linie, ca putere limitrofă, Austro - Ungaria are obligația de a declara franc și deschis că interesele sale vitale nu-i permit să accepte decât o soluție a chestiunii Bosniei-Herțegovina, care să fie aptă a apropia pacificarea de durată a ziselor provincii și a împiedica revenirea evenimentelor, care au făcut să se propage pericole atât de grave pentru pacea Europei și să creeze Austro-Ungariei, impunându-i mari sacrificii și grave pierderi materiale, o situație intolerabilă, pe care ea nu poate să o accepte a se prelungi.”
(*Recueil d'actes internationaux de l' Empire Ottoman*, recueillis et publiés par Gabriel Effendi Noradounghian, Tome Troisième, Paris, 1902, pp. 56-58)

Chestiunea în discuție: *Bosnia-Herțegovina și vulnerabilitățile Austro-Ungariei*

Diplomația modernă. O istorie a congreselor și conferințelor internaționale

Protocoloalele Congresului de la Berlin

Ședința din 28 iunie

*** **

Comunicarea rostită de primul plenipotențiar al Turciei, Alexandru Caratheodoru – Pașa:

„ Dorința fermă a guvernului otoman a fost să ofere de la început, în ceea ce îl privește, toate facilitățile posibile operei de pace și conciliere ce constituie misiunea marilor puteri ale Europei reunite în Congres la acest moment. Atitudinea plenipotențiarilor otomani în cadrul acestei Înalte Adunări a fost constant conformă principiului fundamental al politicii guvernului lor. În timpul deliberărilor care s-au succedat până acum și în cadrul cărora s-au dezbătut și soluționat chestiuni de cea mai mare importanță pentru prezentul ca și pentru viitorul Imperiului, ei și-au făcut mereu o datorie – colegii lor le vor recunoaște sigur această sinceritate – în a-și exprima cea mai mare deferență față de solicitările exprimate de către marile puteri în vederea rezolvării dificultăților existente. Ei nu pot decât să regret profund că ei se află astăzi în necesitatea de a face cunoscută, în subiectul ocupării Bosniei - Herțegovina, o opinie diferită de cea care este pe cale să fie emisă. Plenipotențiarul otoman declară că ei nu văd nici o necesitate urgentă în a da curs acestei propuneri de ocupație. Gravitatea motivelor, care au fost invocate în favoarea unei măsuri de acest gen, nu se resimte pentru ei la același nivel ca și în cazul Excelențelor Lor membrilor Congresului, care par să le acorde o importanță decisivă. Scopul acestei ocupații nu poate fi, în mod evident, decât restabilirea ordinii și a liniștii în aceste două provincii și de a

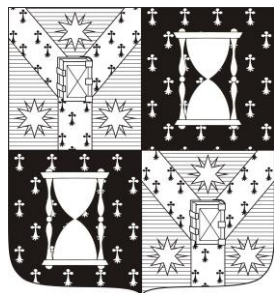
proceda la repatrierea refugiaților. Sublima Poartă nu urmărește decât același scop, și, pe de altă parte, dispunând de mijloace suficiente pentru a-l realiza, nu poate să lase nici unei alte puteri misiunea și permisiunea de a îndeplini o sarcină ce îi revine de drept în mod natural. Plenipotențiarilor otomani se grăbesc, de altfel, să aducă la cunoștința acestei Înalte Adunări că Sublima Poartă se angajează să procedeze imediat la punerea în practică a măsurilor destinate să aducă rezultatele așteptate, trimițând imediat la fața locului înalți comisari, care se vor ocupa de organizarea jandarmeriei, să procedeze la instalarea și întreținerea refugiaților până la începerea muncii câmpului și să pună în aplicare sistemul de administrare, care va fi adoptat pentru aceste două provincii, ca și alte măsuri de ameliorare. Plenipotențiarilor otomani speră că Congresul va aprecia valoarea și importanța acestui angajament, pe care ei nu ezită să și-l asume în numele guvernului lor; ei îndrăznesc totodată a crede că nu le va fi dificil să convingă această Înalță Adunare de eficacitatea măsurilor pe care Sublima Poartă le va pune în aplicare fără cea mai mică întârziere. Principalul motiv de îndoială, care este chiar și astăzi invocat, se referă la faptul că ordinea – se spune – nu a putut fi restabilită în Bosnia – Herțegovina vreme de mai bine de trei ani. Se poate trage concluzia că aceste provincii se găsesc deja într-un fel plasate dincolo de zona pe întinderea căreia se exercită influența normală a puterii Sublimei Porți. Excelențele Lor membrii Congresului vor dori să ia în considerare faptul că, deși dezordinile din Bosnia s-au prelungit pentru un interval de timp relativ îndelungat, această persistență se explică cu ușurință dacă se ține seama de dificultățile cu totul excepționale cu care guvernul otoman s-a confruntat în acest timp. Starea de ostilitate deschisă în care se află de aproape trei ani cele două principate limitrofe Bosniei față de Sublima Poartă, marele și durerosul război care pustiit imperiul în Europa și în Asia, nu puteau să nu absoarbă forțele și atenția statului și să furnizeze hrană mereu proaspătă veleităților de revoltă și agresiune care persistă în Bosnia. În acest fel, circumstanțele la care s-a făcut aluzie, departe de a oferi o dovadă de slăbiciune a sultanului în aceste țări, dau ocazia unei concluzii cu totul diferite. Forța și influența Sublimei Porți trebuia să fi fost extrem de puternică în Bosnia pentru ca autoritatea otomană să se mențină intactă în această provincie, în timpul a trei ani de războaie și de calamități pe toată întinderea imperiului. De ce oare tocmai astăzi, la revenirea păcii și a dreptății, într-un moment în care Sublima Poartă va putea să-și concentreze toate forțele sale și toată atenția restabilirii ordinii în aceste țări, se vrea a crede că ea este incapabilă să îndeplinească această misiune? Guvernul imperial are deplină cunoștință despre eficiența puterii sale în aceste provincii; și, în ciuda creșterilor teritoriale care par stabilite a se acorda principatelor vecine, creșteri care fără nici un dubiu vor spori, eventual, mijloacele lor agresive, Turcia este de părere că se va găsi mereu în stare să reprime aceste poftă, în măsura în care vreodată ele se vor manifesta, mai ales dacă nu îi va lipsi sprijinul moral al cabinetului de la Viena. Tocmai acestui sprijin moral guvernul otoman îi acordă o mare importanță.

S-a considerat că Bosnia nu este o provincie de mari venituri pentru vistieria otomană, iar ocuparea sa de către armatele austro-ungare nu ar aduce Sublimei Porți inconveniente majore. Să li se permită plenipotențiarilor otomani să ia act de declarația conform căreia toate veniturile provinciei Bosnia sunt cheltuite în această provincie. Dar, pe de altă parte, ei nu se pot abține să nu remarce, dacă o provincie nu furnizează vistieriei sume considerabile, nu înseamnă că ocuparea de către trupele unei puteri străine trebuie să fie indiferentă suveranului care le posedă. Fără a insista asupra considerațiilor din această ordine de idei,

plenipotențiarilor otomani au onoarea de a reitiera Excelențelor Lor, membrii acestei Înalte Adunări, că Sublima Poartă se oferă să se angajeze a îndeplini de una singură, imediat, programul de reforme care vor apărea în acest moment drept cele mai potrivite cu exigențele circumstanțelor. În ceea ce privește chestiunea agrară, ar fi probabil inoportun să ne angajăm aici în lungi dezbateri ; ar fi de asemenea util de amintit diferitele soluții pe care această chestiunea le-a impus în acele țări unde ea a cauzat dificultăți similare celor s-au semnalat în Bosnia. A fost Sublima Poartă singura în incapacitatea de a aplica remedii de această natură ? De altfel, chestiunea agrară subzistă încă în mai multe țări, pentru care nimeni, câtuși de puțin, nu intenționează să recurgă la mijloace de natura celor care sunt astăzi propuse pentru Bosnia. În consecință, fără să vrea a da prea mare amploare ideilor lor, plenipotențiarilor otomani consideră că ceea ce a fost spus rămâne suficient pentru a convinge Înalta Adunare că, dacă ea va lua act de angajamentul ce i se oferă, în numele guvernului lor, se va asigura cel mai bine și mai deplin pacificarea acestor țări, și că, dacă ea își va da asentimentul pentru o propunere de ocupație, va putea provoca inconveniente dintre cele mai grave.”

(*Recueil d'actes internationaux de l' Empire Ottoman*, recueillis et publiés par Gabriel Effendi Noradounghian, Tome Troisième, Paris, 1902, pp. 60-63.)

Chestiunea în discuție: *Integritatea teritorială a Imperiului Otoman. Provinciile balcanice în a doua jumătate a secolului XIX*

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Facultatea de Istorie

Masterat - *Relații, instituții și organizații internaționale*

Semestrul II

Mass media și relațiile internaționale

Titular(i) curs... Titular(i) seminar...

Prof. Univ. dr. Claudiu-Lucian Topor

Lect. Univ. dr. Mircea Ghenghea

Specializarea

Istorie

An de studiu (Master II), semestru II

Nr. de ore de curs (28), nr. de ore de seminar(14)

Obiectivele cursului

Cursul își propune să ofere informații despre impactul pe care evenimentele politice ale scenei internaționale l-au produs asupra publicului prin dezvoltarea mijloacelor de informare. De la primele ziare și agențiile de presă oglindind politica externă a statelor până la activitatea primilor corespondenți de război, mediatizarea conflictelor și « explozia » informațională contemporană. Prelegerile se doresc o recenzie cu fundament istoric a evoluției mijloacelor de informare și o decantare a interesului arătat de mass media modernă față de temele politicii externe. De la diplomația secretă din secolul XIX la transparența cerută de imperativele veacului XX, încercăm un istoric al informării (știri, comentarii și acțiuni de propagandă), dar și al dezinformării (tehnici de manipulare în masă) publicului interesat de politica internațională.

Metode de predare

Prelegerea

Conversația euristică

Mod de evaluare

Examen scris (cursul semestrial)

Evaluare pe parcurs (referat prezentat la seminar)

Tematica cursului

I Introducere în istoria presei și a mijloacelor de informare

II Mass Media și politica internațională

III Libertatea presei și adversarii ei

IV Guvernele, propaganda și cenzura

V Agențiile internaționale de presă

VI Opinia publică și politica internațională

VII Războiul de presă/ Războiul mediatic

Tematica seminariilor

Mass Media din "blocul" socialist. România "Epocii de Aur"

Cinematografia războiului rece - Filmul american *versus* filmul sovietic: (*Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb*, 1964; *Moscova nu crede în lacrimi*, 1980)

Imaginea socialismului în media occidentală. Povestea Europei Libere

Lideri din URSS. Acțiuni de politică externă reflectate în presa românească.

Prieteni între popoare. România, Israel și țările arabe.

Crize politice în blocul socialist. Țările Pactului de la Varșovia și invadarea Cehoslovaciei

Dezastre reflectate mediatic. Accidentul nuclear de la Cernobîl.

Războiul din Vietnam – versiunile lui mediatic.

Bibliografie CURS și SEMINAR

Marian Petcu, *Puterea și cultura. O istorie a cenzurii*, Iași, Polirom, 1999.

Miles Hudson, John Stanier, *War and the Media. A random Searchlight*, New York University Press, 1998.

Albert Pierre, *Istoria presei*. Traducere de Irina Maria Sile și prefață de Marian Petcu, Iași, Editura Institutului European, 2002.

Istoria presei române. Antologie de Marian Petcu, București, Tritonic, 2002.

Ivan, Ilcev, *Are dreptate sau nu, e patria mea ! Propaganda în politica externă a țărilor balcanice (1821 – 1923)*, traducere de Nicolae Moderau, Valentina Ristea, București, Editura Curtea Veche, 2002.

Michael Palmer, *Bătălia pentru știri. Corespondenți de război, ziariști și istorici confrunțați cu conflictele iugoslave*, București, Tritonic, 2003.

Idem, *Istoria radioteleviziunii*, Iași, Editura Institutului European, 2003.

Vasile Păsăilă, *Presa în istoria modernă a românilor*, București, Editura Fundației Pro, 2004.

Simona Stefanescu, *Media și conflictele*, București, Tritonic, 2004.

Asa Briggs, Peter Burke, *Mass-media : o istorie sociala : de la Gutenberg la Internet*, traducere în limba română de Constantin Lucian și Ioana Luca, Iași, Polirom, 2005.

Radoi Mireille, Vartan Arachelian, Petcu Marian, *Schimbări în Europa, schimbări în mass media*, Cluj –Napoca, Limes, 2004.

Pamfil Șeicaru, *Istoria presei*, ediție îngrijită de George Stanca, Pitesti, Paralela 45, 2007.

Bogdan Teodorescu, *Cinci milenii de manipulare*, București, Tritonic, 2007.

Sachelarie Octavian Mihail și Petrescu Victor, *Universul lecturii. De la Gutenberg la Google*, București, Editura Do-minor, 2008.

Corcovescu Cristina, Rîpeanu T. Bujor, *Secolul cinematografului. Mică enciclopedie a cinematografiei universale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 2008.

Donald Graeme, *Minciuni, erori și neînțelegeri în istorie*, traducere de Avădanei Ioana, Petrilă Cezar, Iași Polirom, 2010.

Călin Hentea, *Propaganda în război*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.

Idem, *Spectacolul propagandei*, București, Meteor Press, 2014.

Niall Ferguson, *Civilizația Vestul și restul*, traducere de Doris Mironescu și Andreea Mironescu, Polirom, 2014.

Paul Nistor, *Propagandă și politică externă românească în secolul XX*, Iași, Institutul European, 2013.

Ovidiu Cristea, *Puterea cuvintelor. Știri și război în secolele XV-XVI*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2014.

Svetlana Aleksievici, *Dezastrul de la Cernobîl. Mărturii ale supraviețuitorilor*, traducere din limba rusă și note de Antoaneta Olteanu, prefață de Ion M. Ioniță, 2015.

Cosmin Popa, *Intelectualii lui Ceaușescu și Academia de Științe Sociale și Politice (1970-1989)*, București, Litera, 2018.

Cezar Stanciu, *Nicolae Ceaușescu și mișcarea comunistă internațională (1967-1976)*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2014.

Tony Judt, *Epoca Postbelică. O istorie a Europei de după 1945*. Traducere din limba română de Georgiana Perlea, București, Editura Litera, 2019.

Ian Kershaw, *Un continent fracturat. Europa, 1950-2017*, traducere din limba engleză de Alexandru Țirdea, Editura Litera, București, 2019.

Ioan T. Morar, *Fake News în Epoca de Aur. Amintiri și povestiri despre cenzura comunistă*, Iași, Polirom, 2020.

Serhii Plokhyy, *Cernobîl. Istoria unei catastrofe nucleare*, traducere de Bogdan Perdivară, Editura Trei, București, 2021.

Adam Higginbotham, *Cernobîl în miez de noapte. Povestea nespusă a celui mai mare dezastru nuclear*, București, Editura Bestseller, 2021.

Jaques Attali, *Istoriile mass-mediei. De la semnalele cu fum la rețelele de socializare și dincolo de ele*, traducere de Magda Jeanrenaud, Iași, Polirom, 2022.

Bibliografie ONLINE (le cerere)

Bruce Cumings, *War and Television*, Verso, 1992

Miles Hudson, John Stainer, *War and the Media. A Random Searchlight*, New York University Press, 1998.

Richard H. Cummings, *Cold War Radio. The Dangerous History of American Broadcasting in Europe, 1950-1989*, McFarland&Company Inc. Publishers, 2009.

History and the Media, edited by David Cannadine, Palgrave Macmillan, 2004.

John Feather, *The Information Society. A study of continuity and change*, sixth edition, Facet Publishing, London, 2013.

Program de consultații (programare prin E-mail)

Vineri, 14.00-15.00, UAIC/Corp H/Demisol

Prof. univ. habil. dr. Claudiu-Lucian Topor

E-mail (claudiu.topor@uaic.ro)